

Poeți transilvani

Sub umbrela „vorbitului în limbi”, care ar permite să exprimi ceva ce nu poți exprima prin cuvinte, Vasile Igna (*Periscop*) ne oferă un soi de suprarrealism *soft*, fără vehemențe și mesaj automat, virând când spre variațiuni pe muchia nonsensului, când spre jocul rimelor, care își impun inițiativa frazării. Rezultatul se măsoară într-o poezie **cu tentă experimentală**, elevată poate ca spunere, dar fără relief sensibil, aflată departe de concretețea imagistică a unor versuri din volumele anterioare.

Un prim ciclu, *Analitica*, compus din 15 secvențe și având un motto din René Char („J’aime trop les mots pour les gaspiller”), plutește într-o ceață semantică practic de nepătruns. Câteva versuri ar putea fi citate, semănând a elogiu adus celor ce scriu poezie („Când moare un poet se face întuneric/ dar silabele luminează inima unui astru vecin,/ ca niște așchii din rindeaua lui Iosif”). Alte câteva se referă, într-un limbaj ermetizat, la aparatul optic invocat în titlul volumului, care permite un alt tip de vedere: „Curând, în orbitele ochilor săi se va coase/ lentila periscopului ce ar putea să descompună/ umbra mocirloasă a rimeilor.” Rimele însă, ca în niște versuri pentru copii (*nursery rhyme*), apar în finalul poemului: „Pisica/ adoarme și toarce/ se-mburdă pe-o parte/ lasă visul s-o poarte/ vorbește în limbi/ cu sora ei moarte.”

Din al doilea ciclu (*Arhitectonica*), în speranța că mai putem lumina sensurile volumului ca întreg, să semnalăm poemul în care doi meri stau de vorbă pe Dealul Feleacului: „Poate că dacă aș fi mai aproape,/ m-aș convinge/ că și-n țara lor ninge/ că limba lor chiar există și că/ ar fi de folos/ să cobor vreo trei pași mai jos/ spre a le înțelege verbul și rimele/ cele de pe urmă ori primele/ și foșnetul lor ce acoperă inimele.” Relația între poezie și vorbitul în limbi, în sensul că poezia este altceva, îl aduce în discuție, într-una din puținele porțiuni luminoase ale culegerii, pe Bunul Will: „Vorbește, oare-n limbi acela care/

orbecăind printre cuvintele precare/ închipuie Mirande ori Helene/ și-ncurcă graiuri frânce și elene/ precum Tiresias cosița Herei/ cu sânul plin de miere al Himerei?" (*Rapsodie*).

Un poem (*Desen*) care începe cu un vers memorabil („Aici tristețea-i toamnă și toamna iarnă”) îl aduce în prim-plan pe Odysseas Elytis, al cărui ultim volum *Maria Nefeli*, după cum a susținut critica, a produs o schimbare în arta poetică a poetului născut în Creta: „Doar Odysseas cel Nou zugrăvește icoana/ Mariei Nefeli, adunătoare de nori,/ iubitoare și visătoare ca o premoniție: „fiece vreme cu-a ei Inchiziție./ Și se mulțumește cu o linie tremurată/ în care Zeul nu ascunde – nu arată/ dar se ferește să spună/ de ce alege poteca îngustă și furișul/ merge de-a-ndăratelea ori de-a curmezișul.” Elytis, autorul lui *Axion Esti* (*Vrednic ești*), al cărui nume e un pseudonim compus din inițiale, este elogiat, pentru darurile limbajului, și în poemul *Genealogie*: „Priceputule în toate graiurile,/ Piccolomini și Gritti al limbii/ fârtate al hoților ești/ amant neostenit ești/ ce lasă grea o oștire de fantasme./ Tu, ce nu mai vorbești în limbi,/ ce limbi vorbești/ cu ce cuvânt pecetluiești/ ale nevredniciei uși și ferești?”

Dincolo de cultura poetică, mereu de admirat, de Vasile Igna, cel din volumele trecute, ne aduce aminte însă mai ales propensiunea pentru fantastic. O receptăm, în forme ale straniu-lui, în poemul *Metopolis*. Un alt tip de fantastic, cel funebru, în care încep să „mijească obraze de iele”, ne întâmpină în poemul vizionar, intitulat precum culegerea, *Periscop*. L-am reținut și dintr-o recitare publică a autorului: „Într-o margine, poate chiar subpământ/ se aude scârțâind roata Morii de Vânt/ cu paletele jilave/ învârtită de o iapă cu coastele schilave/ dar neîmblânzită și murgă./ Poate că în coșul ei a început să curgă/ o făină de țărână și molii/ încuscrită cu voievozii și sobolii/ ce îngână cu voce tărăgănată/ o fără de cuvinte diată./ Dar de aici, din Vale, nu se aude nimic.”

Cu un instinct poetic sigur, Ioan Moldovan (*Multe ar mai fi de spus*) și-a intuit bine domeniul predilect de inspirație și de rostire, aprofundându-l, adăugând în timp nuanțe și accente, filtrându-l prin relațiile, în firească permutare, cu sine și cu lumea, dar rămânând consecvent explorării și deopotrivă consemnării *Mainimicului*, acel trăit cotidian expus fragmentării, gratuității, incertitudinii ori insignifianței. Notarea stărilor de iritare, de plictis și lehamite, de inactivitate sau de declin existențial a căpătat, ea însăși, la Ioan Moldovan, un aspect de rutină, de corvoadă blajină („În rest, cu și stiloul – cerneala bine gospodărită și hubloul/ prin care mai vezi una-alta/ Bunăoară singurătatea/ binecuvântata”), căci banalul, putem constata cu toții, se dovedește practic inepuizabil, obligându-ne într-un fel să ajungem la concluzia că, în această privință, *multe ar mai fi de spus*.

Ne-am situa în afara peisajului consacrat minimalist al acestei poezii și a stilului pe care îl propune, antiretoric, pe de o parte, ironic și autoironic, pe de alta, dacă ne-am strădui să găsim, cu orice preț, schimbări spectaculoase de atitudine și de ton. Dimpotrivă, plăcerea lecturii, în cazul lui Ioan Moldovan, autor a numeroase volume de poeme, vine din recunoașterea temelor, uneori altfel interpretate, dar, în esență, aceleași, dintr-o familiaritate anamnestică, din compararea eului de azi cu versiuni trecute, din descoperirea de mici amănunte și rearanjamente contextuale. Îl recunoaștem, de pildă, pe de-a-ntregul pe Ioan Moldovan când, în chiar primul poem al volumului, ne spune, cu aerul de mare revelație, că „viața proprie/ e obositoare/ Precum marca”, constatarea aceasta impunându-se în urma unui banal mers la cumpărături prin oraș, ridicat la proporții de eveniment („A fost un exod în lume”), care se termină în locul-emblemă al domesticității („Apoi am ajuns tot în bucătărie”).

Tratamentul timpului care se comprimă, astfel că începutul zilei coincide cu sfârșitul ei, îi prilejuiește poetului metafore

sugestive legate de propria insignifianță: „Nici n-a-nceput această zi/ nici n-a trecut ziua de azi/ Ce cade-acum e/ poate fi/ zăpadă peste brazi// Tot mai pierit, mai oarecare/ mă pierd în sinea ei/ ca apa-n minele de sare/ Etcetera e-hei!” Stările de melancolie, de singurătate, de izolare nu pot lipsi din repertoriul poetic al culegerii, așa cum n-au lipsit nici din volume precedente. Antidotul înseamnă *a face haz de necaz*: „Nimeni nu mă sună, alo!/ Nimeni nu mă cunoaște în burg/ Trece vineri. Mișto!/ Stelele-s plânse ca apele în amurg.”

Cearta cu lucrurile, care scapă de sub control, e un motiv poetic de tradiție, iar Ioan Moldovan firește că nu-l pierde din vedere: „Lucrurile nu mai ascultă nicidecum de mine/ s-au sălbăticit/ așa că mă culc și nu pot dormi/ ascult ploaia, dacă e ploaie/ ascult amintirea ploii, dacă e amintire.” Numeroase versuri, sensibile, de ținut minte, portretizează bătrânețea: „Într-o dimineață m-am trezit bătrân și fără nicio autoritate/ Magnolia a înflorit cărnos în praf și luminează/ Mierle de-acum un secol și mai bine fluieră sub norii noi”; „Jazz pe c.d. supă de cartofi pe foc femeie dormind/ început de iarnă copii crescuți și plecați bătrânețe”; „Știu că nu mai e mult și știu că habar n-am cât mai e/ Sunt știutorul de *mainimic*/ Sunt un băiat de treabă deja bătrân.”

Aș observa faptul că cea mai bună poezie de senectute din lirica românească se scrie acum, sub ochii noștri, iar Ioan Moldovan este unul dintre poeții care dau temei memorabilității.

Vasile Igna, *Periscop*,
Editura Cartea Românească, București, 2019.

Ioan Moldovan, *Multe ar mai fi de spus*,
Editura Cartea Românească, București, 2019.

Conturul unui cronicar literar

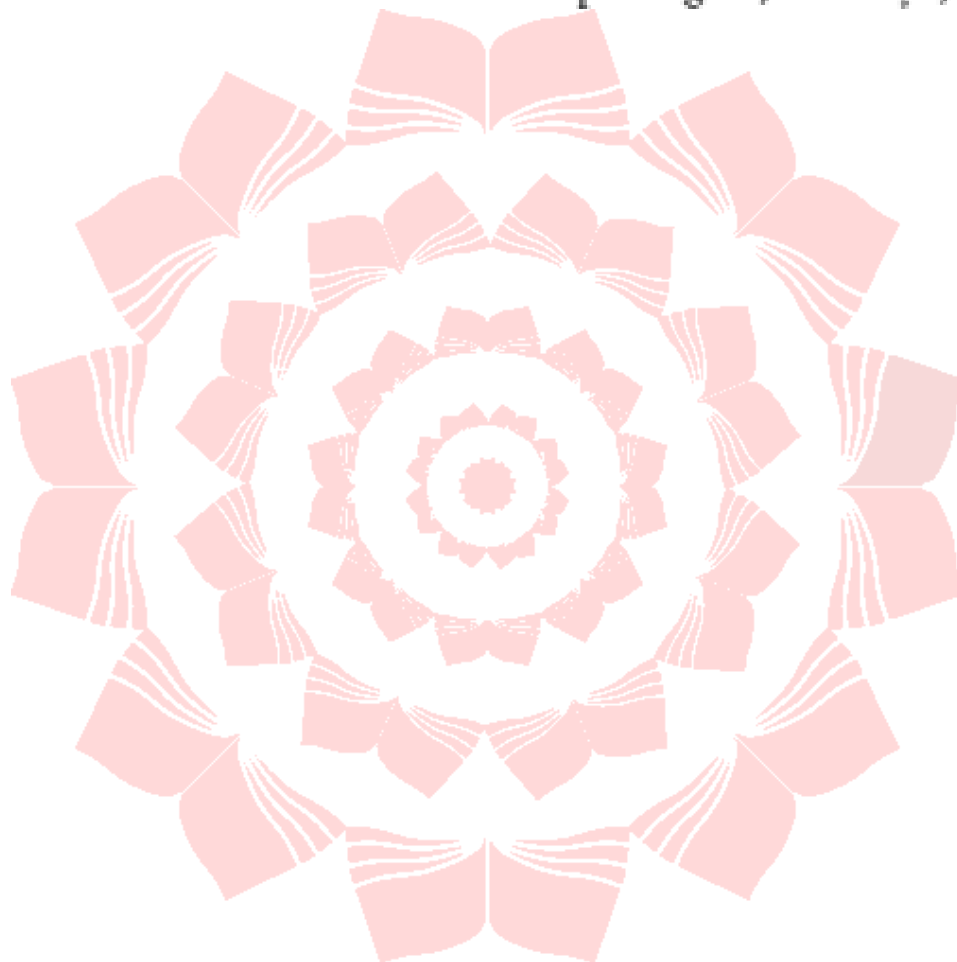
Linia de contur este al patrulea volum de cronici literare publicat de Daniel Cristea-Enache (n. 1974), după culegerile de același fel apărute în 2001 (*Concert de deschidere*), în 2005 (*București Far West*) și în 2009 (*Timpuri noi*). Volumul, de peste 700 de pagini, ar acoperi, așadar, un deceniu din activitatea acestui foarte harnic și prompt cronicar literar, activitate desfășurată în reviste și publicații diferite („Observator cultural”, „Idei în Dialog”, „Cultura”, „România literară”). Ceea ce este diferit față de cărțile anterioare constă în faptul că aceasta de față, în care „cronicile au fost selectate după criteriul inteligibilității lor pentru un cititor obișnuit, este dedicată doar prozei (romane, nuvele, povestiri) și literaturii „subiective” (memorialistică, jurnale, epistolare, cărți de dialoguri, dar și volume de documente din arhivele CNSAS). Alte două culegeri, privind poezia și critica, ar urma să vină în completarea acesteia, care, cuprinzând aproape o sută de nume de autori, se deschide cu Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu (*Scrisori către Monica*, I, din 2012) și se încheie cu tânărul Flaviu George Predescu, aflat cu *Perechea dragoste, perechea moarte*, din 2018, la al doilea roman al său.

Nicolae Manolescu, care vede în Daniel Cristea-Enache „cronicarul literar al generației 2000”, laudă consecvența criticului („Niciunul dintre colegii lui de generație n-a dat dovadă de atâta consecvență, deși destui au început, ca și el, prin a scrie critică de întâmpinare, renunțând însă relativ repede, atrași de felurite miraje”). La consecvență, aș adăuga încă o trăsătură, nu mai puțin caracteristică pentru conturul de cronicar literar al lui Daniel Cristea-Enache, și anume, formidabila disponibilitate a criticului care acoperă, prin articolele sale, cu apariție de metronom, cărți extrem de diferite, din registrele cele mai variate, venind de pretutindeni, din țară, din diaspora (semnate de Norman Manea, D. Țepeneag, Virgil Duda, Virgil Nemoianu, Dorin Tudoran, I.T. Morar), din Basarabia (scrise de Ion Druță,

Vladimir Beșleagă, Dumitru Crudu, Liliانا Corobca), de la autori consacrați (din generația '40, precum Petru Dumitriu, din generațiile '60 și '80) la autori de după 1989, dintre care numeroși debutanți.

Ca un maratonist al pieței editoriale, Daniel Cristea-Enache se arată un alergător neobosit, parcurgând kilometri de pagini.

Daniel Cristea-Enache, *Linia de contur*, Editura Spandugino, București, 2019.

O panoramă a poeziei

Rigoarea pe care o demonstrează Răzvan Voncu în a-și explica demersul și obiectivele pe care le țintește în volumul său de comentarii dedicat poeților români de azi, materia cărții și felul în care e construită, atenția primordială acordată periodizării și contextualizării autorilor de care se ocupă, toate la un loc vorbesc despre un critic de factură istorico-literară, pe care l-am opune, cel puțin din nevoia de contrast, unuia de factură pur eseistică. Simplificând, prima categorie ar presupune o privire de sus, panoramică asupra lucrurilor, a doua ar veni mai degrabă din apropierea acestora, din ținerea lor sub ochi.

În cuvintele autorului, un „împătimit cititor” al cărților de versuri, volumul recent publicat, conceput, de altminteri, ca o „panoramă”, fără a avea însă pretenții de exhaustivitate, „nu-și propune să fie o istorie literară, ci mai curând o plimbare critică destul de relaxată prin peisajul divers, fascinant prin varietate, al poeziei care, printr-un aspect sau altul, rămâne actuală”. Să mai spunem că este vorba de ediția a II-a a volumului apărut în 2015 (*Poeți români de azi, I*), „o ediție amplificată, de dimensiuni aproape duble față de prima”. Am scris, la vremea respectivă, despre această ediție (articolul este inclus în *Cronicle de la Snagov*, 2017), insistând asupra formației istorico-literare a criticului, care își gândește tabloul poetic pe care îl compune în „acuratețea filologică, în sinteze și în etape, în succesiuni și deveniri, în grupuri și mișcări literare, în stabiliri cât mai exacte ale textului și contextului”. Mai făceam observația că „multe dintre comentariile și luările de poziție ale lui Răzvan Voncu își găsesc impulsul, justificarea, argumentele, aderențele și inaderențele în interesul manifest pentru ediții, pentru editare și reeditare, pentru inedit și postum, pentru etape și vârste de creație din biografia unor poeți”.

În „cuvântul introductiv” la ediția de față, consemnând această particularitate a abordărilor sale, stimulate masiv de activitatea editorială („multe dintre lecturile mele, dacă nu cumva chiar majoritatea, profită de apariția în ultimii ani a unui număr însemnat de antologii și ediții de autor”), Răzvan Voncu precizează și modul în care „oferta” abundentă i-a direcționat comentariul critic: „Aceasta face ca și interpretarea mea să privească, în multe cazuri, nu doar placheta recent apărută, ci întreaga operă a poetului sau, în tot cazul, o selecție larg reprezentativă a acesteia. Tocmai *clasicizarea* care decurge dintr-o ediție de autor sau dintr-o antologie larg cuprinzătoare mă și ne obligă la o situare istorică a autorului.”

Astfel, printre comentariile noi care sporesc volumul de pagini ale textului prezent figurează și cele prilejuite de publicarea, în 2016, a primei ediții complete, „bine realizată din punct de vedere filologic”, a poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș (*Opere*, 2 vol., ediția Alexandru Ruja). Lectura celor două volume, „prima reunire postumă, de mari dimensiuni, a poeziei lui Doinaș”, schimbă, notează criticul, „anumite concluzii” ale lecturilor parțiale, provocându-i acestuia „chiar o revelație”, căci, „departe de a fi clasicizantă”, opera doinașiană, cu o cronologie bulversată de politic și de cenzură, se înfățișează ca „un splendid spectacol barochist”.

O „noutate” în panorama actuală o constituie și prezența lui Adrian Popescu (*Ardeleanul mediteranean*), antologia de autor a acestuia (*Poezii*) fiind publicată în 2018. Comentariul lui Răzvan Voncu combină fericit rigoarea cu căldura: „Poetul echinoxist se simte *acasă* în constelația *mediteraneeenilor*, inaugurată de Alecsandri, în care aduce, ca trăsături proprii, dimensiunea culturii și respirația sacrului. Fiorul mistic, identificabil pe spații largi în poezia lui Adrian Popescu, nu este trăit în cețurile Hiperboreei, ci în lumina clară, puternică și mângâietoare a Sudului.”

În cazul poeziei lui Aurel Pantea, ediția integrală *Opera poetică* (din 2016) „poate inaugura”, după cum scrie criticul, „o nouă etapă de receptare... una care să însemne, de fapt, *clasicizarea* acestui optzecist atipic”, care „nu este deloc un modern, ci un *postmodern*”. Ajunși aici, Răzvan Voncu mă cam pierde din jocul demonstrației, fiindcă, așa cum scriam și la ediția întâi a *Poeților români de azi*, „am mari rezerve în ce privește existența unui postmodernism românesc unitar (și nu numai românesc), admitând, în unele împrejurări și în unele creații, doar manifestarea unor trăsături sau a unor tendințe postmoderne”. Nu mi-am schimbat, între timp, părerea.

Apariția unei antologii, a unei ediții, fie critice, fie de autor, înseamnă, la Răzvan Voncu, un prilej de recitare, dar și unul de reevaluare, de revizuire sau de re poziționare a poetului respectiv în tabloul generației ori chiar în cel istorico-literar. Poate însemna și o recuperare postumă, o scoatere dintr-un nemeritat con de umbră care intervine, adeseori, după moartea autorului. Profilul lui Cezar Baltag (*Un poet al căutării de sine*), plecat dintre noi în 1997, la numai 58 de ani, e precedat de o constatare, vai!, tulburător de dureroasă: „S-a observat mai demult ușurința cu care literatura română își uită scriitorii, odată ce aceștia trec Styxul.” Antologia *O sută și una de poezii* (din 2018) „readuce, măcar în atenția cititorilor profesioniști și a iubitorilor de poezie”, pe unul dintre cei mai importanți poeți ai generației șaizeci.

Câteva susțineri ale autorului *Poeților români de azi* capătă și accente militante, ceea ce ne arată că istoricul literar de calitate, conștient de menirea lui, nu se poate mărgini la a fi doar un arhivar pasiv al trecutului. Răzvan Voncu pledează astfel pentru „necesitatea editării autorilor contemporani în ediții critice sau de autor” ori pentru „inițiativele de recuperare a operei scriitorilor interziși sau ocultați în timpul perioadei comuniste”. O asemenea recuperare, văzută și ca o „reparație morală”, îl repune în atenția publicului pe poetul și cărturarul

blăjan Radu Brateș, fost deținut la Canal și autor al volumului postum *Trădite și scrise-n furtună* (2013).

Cronici la ultimele cărți de versuri (apărute în 2017 și în 2018), aparținând unor autori de primă mărime, îmbogățesc sumarul acestei ediții amplificate a *Poeților români de azi*. Ana Blandiana (*Poezia de chihlimbar*) figurează cu *Variațiuni pe o temă dată*, comentariul recent al criticului alăturându-se unor articole din cărți precedente. La fel, Gabriel Chifu („minuțios cartograf al neliniștii”) cu *Elegia timpului*, Horia Bădescu, la al cărui profil amănunțit, de cincisprezece pagini, i se adaugă cronica scrisă la *Decameronice* sau Eugen Suciu (*Optzecism, dar pentru mai târziu*), comentat cu *Frica* (2017), dar și cu lecturi ale volumelor anterioare. Este inclus, de asemenea, Ion Mircea cu *Materia care ne desparte* (2018), „volum de înalt nivel, aflat în vădit contrast cu direcția spontaneistă și minimalistă în care merge plutonul poetic românesc recent”.

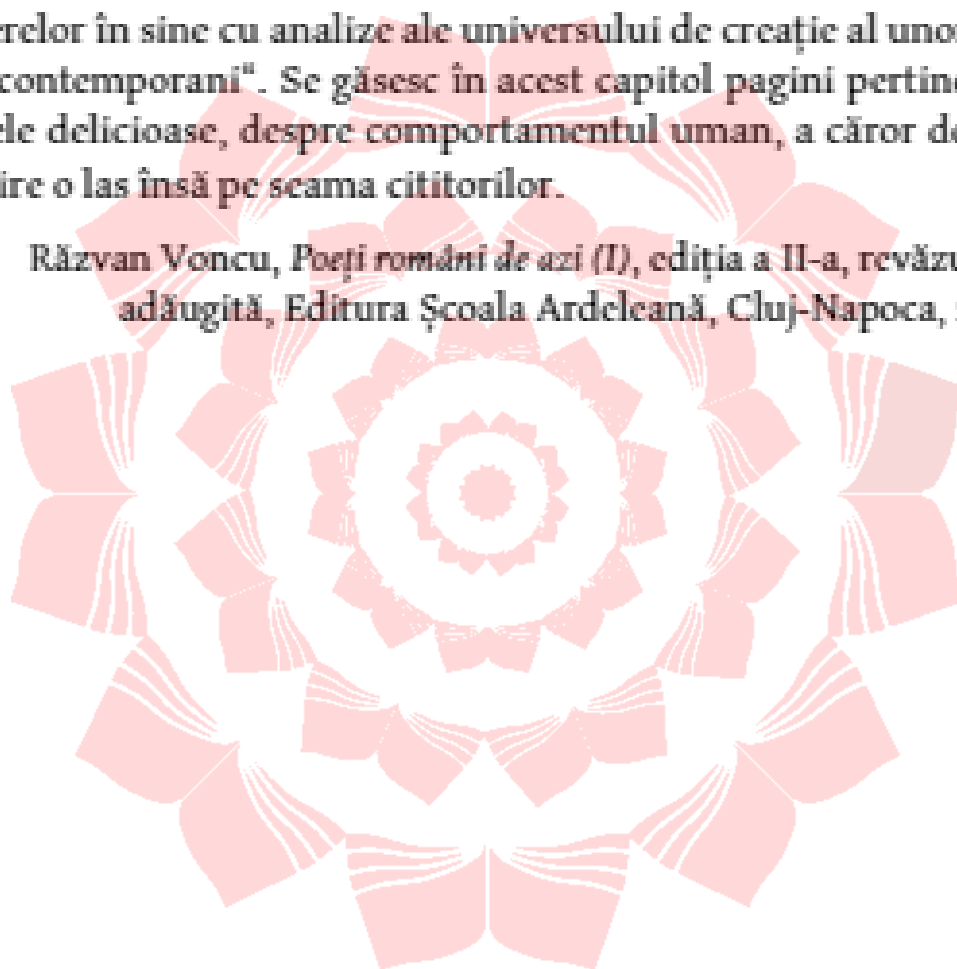
Unsprezece poeți, mulți dintre ei cu apariții recente, din 2016, 2017, 2018, sunt cuprinși în cea de-a doua secțiune cronologică a panoramei, intitulată *Poezia afirmată în perioada democratică*, prima secțiune fiind *Poezia afirmată în perioada comunistă (1948 – 1989)*. Printre poeții despre care scrie Răzvan Voncu, afirmați după 1989, se numără: Ioan Es. Pop, Radu Sergiu Ruba, Horia Gârbea, Cristian Popescu, Marian Drăghici, Daniel Bănulescu, Teo Chiriac, Hanna Bota, Emilian Pal, Andrei Novac, Silviu Popa. Perioada de după 1989 este considerată de Răzvan Voncu nu ca „un moment literar de sine stătător, ci doar o prelungire a unor tendințe amorțite în deceniul anterior”.

Răzvan Voncu scrie cu simpatie, cu înțelegere, uneori chiar cu afecțiune despre majoritatea poezilor pe care îi comentează în utila sa panoramă. Părerea sa a fost și rămâne aceea că: „Poezia este partea cea mai solidă și, în același timp, mai originală a literaturii noastre.” Dar, cum constată, cu îndreptățită amărăciune, criticul și istoricul literar, „genul cel mai afectat de transformările de după 1989 ale societății românești a fost,

evident, „poezia”. Poezia, astăzi, se găsește, așadar, într-o poziție paradoxală. Continuă să fie la un înalt nivel estetic prin unele opere, precum o „regină” a literaturii, devenind, în schimb, o „cenușăreasă” în ce privește difuzarea, receptarea, relevanța publică a celor care o scriu.

Ultimul capitol al cărții lui Răzvan Voncu este consacrat „scrierilor confesive” ale poeților (memorii, jurnale, corespondență), „în ideea de a completa”, precizează autorul, „analizele operelor în sine cu analize ale universului de creație al unor poeți contemporani”. Se găsesc în acest capitol pagini pertinente, unele delicioase, despre comportamentul uman, a căror descoperire o las însă pe seama cititorilor.

Răzvan Voncu, *Poeți români de azi (I)*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019.

Iluminările poeziei

Integrala poemelor Anei Blandiana începe cu volumul *Persoana întâia plural*, din 1964, apărut după cinci ani de interdicție de a publica, și se încheie cu placheta despre „nedespărțirea prin moarte” (*Variațiuni pe o temă dată*, 2018), considerată de autoare drept „cea mai metafizică” dintre cărțile sale.

Integrala, așadar, marchează mulți, mulți ani de poezie – peste jumătate de secol – și chiar dacă Ana Blandiana a afirmat întotdeauna că timpul creației sale poetice iese din timpul vieții obișnuite („Numai ceea ce nu există în planul vieții se realizează în planul artei”), orice mare operă, după cum știm, este un „semn al istoriei”, un ecou al circumstanțelor și evenimentelor pe care le-a traversat și, deopotrivă, o „opoziție la această istorie”, afirmându-și, în acest mod, originalitatea.

Semne ale istoriei, fără a vorbi de istoria literară, care impune unele modele, precum și unele teme generaționiste, mai mult sau mai puțin comune strălucitei pleiade de poeți debutând în anii '60, se pot depista chiar și la o primă privire: astfel, cele trei interdicții de publicare aplicate poetei, apoi faimoasele poeme din 1984, din revista „Amfiteatru” (*Cruciada copiilor*, *Eu cred*, *Delimitări*, *Totul*), urmate de interdicția de a publica din 1985, mai multe poezii din așa-zisa perioadă de tranziție, de după 1989, dintre care aș semnala *Piața Buzzești*, poate cel mai „mimetic” tablou din realitate al autoarei, și acesta conținând totuși o amprentă de inger în final. Ana Blandiana citește însă istoria în felul său propriu, paradoxal, și acest lucru ni-l spune în poemul *Secolul nostru* (*Refluxul semnelor*, 2004): „Secolul nostru este secolul trecut/ Noi suntem propria noastră istorie;/ Ce stranie senzație a destinului încheiat/ Pe când continuăm să fim!/ Materie primă a schimbărilor/ Care se vor pune pe seama mileniului nou,/ Victime ale unor inundații/ Cutremure și revoluții/ Care nu ne mai sunt destinate,/ Suntem puși în fața faptului împlinit/ Cum e pusă sămânța în pământ/ Știindu-se totul: ce plantă

va crește,/ Ce fructe va da,/ Dar nu și când se va hotărî să moară.”

Cele trei volume de versuri ale Anei Blandiana apărute în anii '60 (*Persoana întâia plural*, 1964, din care sunt reținute în antologie doar șapte poeme, *Călcâiul vulnerabil*, 1966, *A treia taină*, 1969) aduc, în climatul poetic al momentului, tocmai curățat de negura proletcultismului, un aer proaspăt, sonorități noi, gesturi de superbie și intoleranță pe măsura vârstei, un apel la gravitate și reflecție ce va deveni, cu timpul, definitoriu pentru timbrul poetei, multă oralitate, căci autoarea dramaticului discurs din *Torquato Tasso* cultivă, alături de exprimarea alegorică, adresarea directă, declarativă, susținând numeroasele profesii de credință. Unele teme abordate sunt recurente în lirica scrisă de poezii generației '60 (tema copilăriei de după război, descoperirea trupului tânăr, tema căutării și a opțiunii, tema cuvintelor care ne-ar media, în sens sartrean, accesul la realitatea sensibilă). Într-un poem, de pildă, poeta deplânge „darul tragic” de a preface totul în cuvinte, așa cum regele Midas transforma în aur orice obiect atins.

Tema cuplului antinomic puritate/maculare, poate cam prea abstract-programatic tratată la începuturi, va suferi multe metamorfoze pe parcursul operei, ajungând să definească însăși arta poetică a Anei Blandiana, pentru care scrisul poeziei înseamnă o continuă îndepărtare de sinele empiric, confesiv, un soi de „moarte a autorului”, redus, în cartea care îl reprezintă, doar la vocea sa, pe cât se poate de impersonală. Acest lucru îl vom citi însă de-abia în 1981, într-un poem (*Încă un pas*) din volumul *Ochiul de greier*: „Nu mă laud,/ Știu să mor cum puțini oameni știu/ Mă învelesc întâi în tăcere,/ Apoi în pustiu/ Și pornesc astfel încet, un pas,/ Încă un pas, și încă un pas/ Până nu se mai vede din mine/ Decât un glas/ Așezat somptuos/ În al cărții sicriu.” Deocamdată, suntem în anii '60, și în *Elegie de dimineață*, poeta, imaginându-se în rolul zăpezii care a „albit” peste noapte orașul, se adresează reprobator locuitorilor insensibili care acoperă neaua imaculată cu cenușa din sobe, sugestiv

numită metaforic „praful focului mort”. Tâlcul moral al poemului este evident, dar ceea ce trebuie reținut, dincolo de încărcătura etică frecventă a versurilor, e faptul că Ana Blandiana va recurge adeseori la asemenea personificări de basm, creând o lume fabuloasă, de ipoteze și conjecturi, în care zăpada vorbește, copacii văd sau poeta se gândește cum ar fi dacă ar fi o lumânare care să se consume treptat, de la un capăt spre altul (*Totul simplu*, p. 82).

Din volumele anilor '60 să mai remarcăm abordarea temei satului („Fiecare venim dintr-un sat/ Unii direct, alții trecând prin părinți”), care va cunoaște dezvoltări pe cât de profunde, pe atât de originale în plachetele care vor urma (*Un cuib de barză*, *Satul întreg*, *Satul în care mă-ntorc*, *Un sat*), ponderea olfactivului în câmpul senzațiilor ori apelul, incipient pentru moment, la codul vegetal, decisiv însă în imaginarul Anei Blandiana, căci plantele oferă cel mai bun exemplu al neprihănirii, dar și al morții și renașterii ciclice.

Volumele anilor '70 (*Octombrie, noiembrie, decembrie*, 1972, *Somnul din somn*, 1977, la care ar putea fi adăugat, ca un pendant, volumul *Ochi de greier*, din 1981) conturează poezia de maturitate, densă, gravă, învăluitoare, a Anei Blandiana, cu teme precum moartea („Lumină luminând spre moarte”), somnul („E-atâta fericire/ C-aproape că ți-e somn”) având rădăcini adânci în marea tradiție lirică românească (Eminescu, Blaga, Arghezi), cu vise și reverii care traversează contrariile, cu o experiență a uimirii naturiste echilibrând, ca niciodată, conflictul moral, cu versuri limpezi, sentențioase, stând alături de altele, cu o cadență inconfundabilă.

Perspectiva antinomică sau oximoronică capătă noi conotații. Astfel, antinomia înăuntru/în afară („Nu pot vedea și-n afară/ Și-nlăuntru în același timp”), sinonimă adesea cu opoziția corporal/spiritual, ne atrage atenția și asupra faptului că imaginația poetei se naște nu din prezența obiectului, a ceea ce se vede, ci din absența lui care impulsionează creația (*Făcând lumină în mine*). În memorabilul poem *Dealuri*, dezvăluind și o

preferință a formei, incompatibilele concepte viață/moarte coabitează în viziunea juxtapusă a „dulcilor sfere-mpădurite” avându-și o jumătate ascunsă în pământ, iar cealaltă jumătate ascunsă în văzduh.

Se preferă acum, spre deosebire de „înțelesurile clare”, clamate în poeme din trecut, „clipa incertă” care „nu e nici moarte, nici gând”, pendularea între vis și viață, „amiaza-mbrățișată de frigul dimineții și al serii” sau plutirea în blânda lumină crepusculară a toamnei, care, arghezian (să ne amintim „sufletul bucuros de moarte” din *Niciodată toamna*), ne învață cu fascinația ei cum se moare: „Ce poate fi fericirea / Dacă nu această plutire / Printre fructe și frunze, / În raza de miere prăfoasă, foșnind / Pe locul vrăjit unde viața sfârșește / Dar nu începe moartea / Ș-între ele e numai / Un limpede jind” (*Această plutire*).

Capacitatea Anei Blandiana de a defini și redefini lucrurile și abstracțiunile în formulări aforistice e remarcabilă. O lume paralelă, ireală, își face apariția cu această ocazie, căci singurătatea, de pildă, e un oraș fericit „în valea dintre suferință și moarte”, mirosul – „o cetate de aer”, o „ctitorie a vântului”, un sat – „mai mult miros decât imagine sau sunet”, cântul greierilor – asemeni unui „palat isteric” plutind în văzduh. Poezia trupului, care ocupă un loc bine determinat în aceste volume ale maturității poetice, descrie, ea însăși, o pendulare între vitalitatea excesivă și beatitudinea metafizică. Întâlnim astfel „trupul amar”, abandonat de suflet, în care bolborosește sângele și preaplinul organic, stimulat de lumina unui „soare nerușinat”. Contrapartea sa fericită e trupul blagian din *Imn*, „numai miros, numai auz, numai privire”, golit de gânduri și dorinți, conectat însă la ritmurile cosmice. La fel, iradiind miracolul de a fi, trupul din *Planetă fierbinte* („vrăjit de sine însuși”) sau cel aflat în mijlocul reveriilor somnolente din *Să stai în fân* sau din *Când voi fi-mbătrânit*.

Experiența uimirii, a fascinației inexplicabile în termeni raționali rămâne în urmă odată cu placheta *Stea de pradă* (1985), ultimul volum publicat de poetă până la schimbările din 1989.

O exasperare de-abia mascată răzbate din aceste poeme austere, majoritatea în vers liber, cu un discurs în care se interpelează uneori cititorul, solicitându-i-se reacția („E chiar atât de greu să ghiciți?”). Prima piesă din culegere trasează, dintru început, atmosfera predominantă, evocând un arhanghel cu aripile murdare de funingine. Arhanghelul își dăduse foc, dar uitase că, de altă esență fiind, n-ar fi putut să ardă. Un alt poem (*Târziu*) împrumută toate semnele epocii, înfățișând o lume degradată, în care o stea de pradă pândește pe un cer „acid”, în vreme ce apusul de soare e „rânced”, iar răsăritul „trucat”. Singura soluție de salvare e fuga din realitate: „O fugă în somn, în tăcere,/ În cărți, în alcool,/ Ce contează este să fie/ Cât mai completă.” Finalul versurilor recurge la o comparație enormă care le sporește mesajul și cu o notă ironică: „Și totul știut de milenii,/ Frumoasele milenii de altădată/ Când fugeam în păduri.../ Acum, numai în propriile noastre măruntaie.”

Singurul volum din anii '90 (*Arhitectura valurilor*, 1990) aduce, într-un univers resimțit ca haotic și irespirabil, tema înstrăinării („Identice cu mine mi-e chipul/ Din ce în ce mai străin”), temă ilustrată, la o distanță de zece ani, în placheta *Soarele de apoi* (2000), dar și în volumul din 2004, *Refluxul sensurilor* („Din ce în ce mai străină/ Cu tot mai puțini cunoscuți,/ Tot ce-mi era familiar/ A lunecat/ În marea lumină”). Unele poeme merită a fi citate, măcar parțial, pentru abordările lor surprinzătoare în cadrul repertoriului tematic al Anei Blandiana. Astfel, din culegerea din 1990, un poem (*Valurile*), cu o viziune oarecum schopenhaueriană asupra istoriei care se repetă, „cu aceleași crime, în același iad”, la fel cum cad valurile pe-același loc. Din *Soarele de apoi*, invocația tulburătoare către Apollo: „Vino, Doamne, să vezi poezia săracă/ Și poeții căzuți sub istorie blestem./ Vino, gol și frumos, și, de ți-e frig, îmbracă/ Haina strâmtă a acestui poem.” Din *Refluxul sensurilor*, această meditație despre ceea ce ne-ar putea rezerva viitorul: „Cai și poeți,/ Din ce în ce mai rari,/ Mai fără de preț,/ Mai greu de vândut./ Negri, suri,

albi,/ Din ce în ce mai albi,/ Apoi transparenți, invizibili/
Într-un viitor/ Fără ei/ Invizibil el însuși."

Culegerile care urmează acestora sporesc în complexitate, în aflarea de soluții existențiale, în capacitatea cognitivă și inventivă. Patria poetei se arată, de exemplu, a fi deopotrivă coala de hârtie de format A4 și cea a „neliniștii” în care se așteaptă să se ivească miracolul scrisului (*Patria mea A4*, 2010). Ca răspuns la tema „neînțeleșului” („O lume din care înțeleg atât de puțin”) reapar preferințele senzoriale binecunoscute, aliate ale sufletului: „Afară pe coline sufletul/ Își regăsește respirația,/ Verdele ierbii îi face bine,/ Rostogolit prin otava/ Jumătate iarbă, jumătate mireasmă,/ Respiră adânc, inspiră, expiră/ Primăvara care trece prin el/ Curățindu-l de spaime."

În lirica reflexivă, eliptică din *Orologiul fără ore* (2016), poeta înconjoară meditativ câteva ilogisme din existență și din condiția umană, pentru ca în *Variațiuni pe o temă dată* (2018), Ana Blandiana să ne propună, de fapt, nu poeme, ci un poem unic, tandru și vizionar, despre dragostea care desființează frontierele dintre viață și moarte, realizând o osmoză miraculoasă între lumea de aici și lumea de dincolo.

O realizare pe măsura *credo*-ului acestei mari poete despre poezie: „Am crezut întotdeauna că poezia nu trebuie să strălucească, ci să lumineze."

Ana Blandiana, *Integrala poemelor*,
Editura Humanitas, București, 2019.

